

УДК 338.242:330. 658:005

INNOVATION AS AN ESSENTIAL CHARACTERISTIC OF THE ACTIVITIES OF MODERN BUSINESS STRUCTURES

ІННОВАЦІЇ ЯК СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР

Soliar V.V. / Соляр В.В.*s.e.s., as.prof. / к.е.н., доц.*

ORCID: 0000-0002-2093-6303

*H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University,**Kharkiv, Alchevskyh 29, 61002**Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди,**м. Харків, вул. Алчевських 29, 61002*

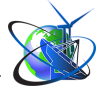
Анотація. У статті подано авторське тлумачення сучасного поняття підприємництва в умовах інноваційної моделі економіки. Це особливий стиль ведення господарської діяльності, який заснований на творчості, новаторстві, ініціативі, ризику, постійному пошуку нових можливостей, включаючи інновації, з метою отримання прибутку, а також самореалізації особистості. Даний аспект - особливо важливий, вказує на можливість підприємця самореалізуватися, визначитися з пріоритетними напрямками діяльності шляхом створення і ефективного ведення власної справи. Інноваційність в сучасних умовах стає визначальною ознакою підприємництва. Інноваційне підприємництво запропоновано розуміти як підприємницьку діяльність, засновану на комерціалізації затребуваних ринком конкурентоспроможних нововведень, спрямовану на створення високотехнологічної продукції і надання послуг, що дозволяють відійти від сировинного способу виробництва. Відмінністю даного підходу є розвиток інноваційних послуг, у т.ч. шляхом створення особливих економічних зон в регіонах, що дозволяють скоротити сировинну складову та розширити спектр послуг.

Ключові слова: підприємництво, інновація, інноваційна діяльність, технологічні інновації, венчурне підприємництво.

Вступ.

Інноваційна діяльність у сучасній економіці стає визначальною ознакою підприємництва. Новаторство - це не просто винахід або відкриття, воно передбачає практичну реалізацію підприємницької ідеї, тобто комерціалізацію нових технічних, технологічних, організаційних та інших розробок. У сучасній економіці для отримання необхідного комерційного ефекту від нововведень потрібні великі ринки, що здатні поглинати нововведення і забезпечувати прибуткову реалізацію проектів в умовах швидкого оновлення товарів і технологій. Орієнтація на такі ринки служить головним фактором формування і підтримки конкурентоспроможності вироблених товарів і послуг.

Малий і середній бізнес, разом з великими корпораціями, є конкретними

формами, через які реалізується підприємницька функція інновацій. Існує нагальна необхідність взаємодії великих корпорацій з малими фірмами у галузі досліджень і розробок, що створює умови для оптимізації усього циклу розробок від ідеї до ринку, тобто від початку досліджень до масового випуску широкого набору модифікацій нового продукту. При цьому фінансовий і економічний потенціал великих фірм і творчий потенціал малих підприємств доповнюють один одного.

Характерною особливістю корпоративного підприємництва сьогодні є залучення у підприємницький процес все більшої кількості учасників і розосередження підприємницької функції у якості розподілу процесу прийняття рішень між менеджерами різних рівнів. Мале і середнє підприємство, як соціально-економічне явище, вимагає створення і регулювання інститутів, що визначають можливість появи нових соціально-економічних комунікацій як у середині фірми, так і між фірмою та зовнішнім середовищем. Необхідна підтримка малого і середнього підприємництва шляхом створення інноваційної інфраструктури, у тому числі технопарків, бізнес-центрів і бізнес-інкубаторів, центрів трансферу технологій та ін.

Виклад основного матеріалу. Інновації, як комерціалізовані винаходи, та інноваційний процес, як процес комерціалізації винаходів, є невід'ємними складовими інноваційної діяльності. Інноваційна діяльність у свою чергу представляє комплекс наукових, технологічних, організаційних, фінансових і комерційних заходів, спрямованих на комерціалізацію накопичених знань, технологій і розробок. З точки зору взаємодії інститутів, що генерують інновації та підприємницького сектора, організація інноваційного процесу починається з розробки інноваційних ідей фахівцями НДІ, ЗВО, підприємцями або антрепренерами. Таким чином інновації можуть створюватися як в рамках власного бізнесу, так й антрепренерами (підприємцями) у корпорації. При цьому мале (середнє) підприємство може самостійно здійснювати виробництво і збут інноваційної продукції, а може взаємодіяти з корпорацією, передавши винахід їй. Відповідно корпорація реалізує інновації, створені її фахівцями, а також

придбані у малого бізнесу інновації. Кінцевим етапом є отримання прибутку.

Досліджуючи підприємництво, у тому числі інноваційне, розглянемо його економічну сутність, а також сучасні підходи й особливості організації даного процесу. Зупинимось докладніше на аспектах розвитку підприємництва, завдяки яким можливий інноваційний розвиток економіки.

У суспільній думці та економічній літературі зберігається неоднозначність трактувань поняття «підприємництво». Часто воно характеризується як якийсь набір економічних, організаційних і психологічних характеристик, притаманних певній категорії людей.

Термін «підприємництво» вперше був введений в обіг у XVIII ст. Р. Кантільоном, який виділяв ризикованість, інноваційність підприємницької діяльності й виокремлював функцію передачі капіталу від підприємницької функції. Р. Кантільон вперше висунув положення про ризик в якості основної функціональної характеристики підприємництва. Послідовниками цієї теорії були представники німецької класичної школи XIX ст. Й. Тюнен і Г. Мангольдт, а також американський економіст Ф. Найт. Засновник класичної школи політичної економії А. Сміт підприємцем називав власника капіталу, а метою підприємницької діяльності вважав отримання підприємницького доходу. Він виступав проти втручання держави у підприємницьку діяльність, однак, невтручання держави у А. Сміта є загальним принципом, а не абсолютним правилом.

На відміну від представників класичної школи політичної економії, Ж.Б. Сей основну функцію підприємця вбачав не в прибутку, а в організації та управлінні відтворенням, в умінні поєднувати, комбінувати фактори виробництва. Ж.Б. Сей, як і А. Сміт, був прихильником вільного підприємництва, він вказував на активний, інноваційний характер підприємництва, пов'язаний не лише з пошуком, але і з необхідністю створення нових комбінацій факторів виробництва. Ця точка зору Ж.Б. Сея знайшла послідовників серед представників сучасних теорій підприємництва, особливо Й. Шумпетера, П. Друкера та ін.

Помітний внесок в розвиток теорії підприємництва зробив представник німецької класичної школи Й. Тюнена, який охарактеризував підприємця як власника особливих особистісних якостей: він повинен вміти ризикувати, приймати нестандартні рішення і відповідати за свої дії, а тому може претендувати на незапланований (непередбачуваний) дохід.

Цікавою є точка зору представника неокласичної школи В. Кларка. Він розглядав підприємництво як управлінську функцію, яка не пов'язана ні з працею, ні з власністю на капітал; вона полягає цілком у встановленні і підтримці ефективних взаємодій між факторами виробництва.

Значний внесок у розвиток теорії підприємництва вніс Й. Шумпетер, який пов'язував підприємництво з інноваційною діяльністю. Автор вважав, що в основі економічного розвитку лежить специфічна функція підприємця, яка проявляється щоразу в прагненні використовувати нову комбінацію чинників виробництва, наслідком чого є нововведення та інновація. На думку Й. Шумпетера, специфічна роль підприємців полягає в подоланні інерційності економічної системи і прагненні господарських суб'єктів діяти відповідно до усталених практик. Оскільки інертність є властивістю соціально-економічного середовища, суб'єкти господарювання часто не схильні до інновацій через раціональну природу їхніх дій. Прагнення адаптуватися до змінного функціонуючого середовища змушує відмовлятися від вигідних капіталовкладень, впровадження нових технологій, кадрових комбінацій і т.п. [1].

Таким чином, позиція Й. Шумпетера полягає в тому, що підприємництво є діяльністю зі свідомого внесення збурень в господарське середовище з розрахунком на отримання конкурентної переваги і, як наслідок, - високого доходу. Й. Шумпетер став засновником багатофункціональної моделі підприємництва, яка виникла у другій половині XX ст. [1].

Представники новоавстрійської школи - Л. Мізес і Ф. Хайек уперше розглядали підприємництво як процес розвитку ідеї, а їх послідовник І. Кірцнер побудував теорію підприємництва як процес переходу від одного рівноважного

стану «арбітражних» угод до іншого [2].

Згідно з позицією Ф. Хайєка підприємець як господарюючий суб'єкт характеризується особливою поведінкою, прагненням виявити різні можливості отримання прибутку, ще не помічені іншими господарюючими суб'єктами. Він підкреслював, що в сучасних умовах підприємці діють в рамках високої ринкової конкуренції, і перемагає той з них, хто в цій конкуренції виживає [3].

Відомі американські вчені Р.Хізріч і М. Пітерс дали ємне визначення підприємництва, яке охоплює всі сторони підприємницького процесу, а саме інноваційність, ризикованість і результат [4].

Практично у всіх визначеннях підприємництва мова йде про таку поведінку, яка включає, по-перше, елемент ініціативи, по-друге, організацію і реорганізацію соціально-економічних механізмів, з тим, щоб зуміти з вигодою використовувати наявні ресурси і конкретну ситуацію, і, по-третє, взяття на себе відповідальності за можливу невдачу, тобто готовність ризикувати. У цьому визначенні поєднуються економічний, особистісний і управлінський підходи.

Слід зазначити, що при інноваційному підприємстві істотно зростає ступінь ризику. У працях П. Друкера розглядаються не тільки сутнісні, а й управлінські аспекти підприємницької діяльності, що переходять на міждисциплінарний рівень аналізу. Він зазначає, що підприємництво не можна віднести ні до науки, ні до мистецтва. Це конкретна діяльність, практика, що має свою базу знань, а знання в підприємстві є засобом досягнення мети.

Вітчизняні вчені значно поглибили та розширили сутнісні поняття, що характеризують підприємництво, заклали початок формуванню сучасних концепцій внутрішньофірмового підприємництва, зміцнили розуміння підприємництва як глобального процесного явища (Ф. Бутинець, З. Варналій, А. Виноградська, О. Гетьман, С. Іванюта, Я. Ларіна, С. Мочерний, К. Романчук, О. Устенко, С. Чеботар, В. Фомішина, В. Шаповал та ін.

У Господарському кодексі України також подано визначення підприємницької діяльності як різновиду господарської діяльності, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою

одержання прибутку, тобто є підприємництвом, а суб'єкти підприємництва – підприємцями. У свою чергу, під господарською діяльністю у Кодексі розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність [5, ст. 3, пп.1-2]. На наш погляд, в даному визначенні сутність підприємництва підміняється метою підприємницької діяльності, що має функціональне та вартісне вираження.

На нашу думку, під підприємництвом слід розуміти стиль ведення господарської діяльності, заснований на творчості, новаторстві, ризику, ініціативі, постійному пошуку нових можливостей, включаючи інновації, з метою отримання прибутку, а також самореалізації особистості. Останній аспект - особливо важливий, оскільки найчастіше виділяють матеріальну мету підприємницької діяльності - отримання прибутку. Але не менш важлива і моральна сторона, а саме можливість підприємця самореалізуватися, знайти своє місце в житті шляхом створення і ефективного ведення власної справи.

Наступним важливим аспектом підприємництва сьогодні є інноваційність. Зараз також немає єдності в науковому середовищі щодо розуміння інноваційної діяльності. Наприклад, під інноваційною діяльністю окремі автори розуміють цілеспрямовану й організовану творчу діяльність, що складається із сукупності різних видів робіт, взаємопов'язаних в єдиному процесі зі створення і виробництва інновацій. Інші дослідники інноваційну діяльність розглядають як процес використання нововведень з метою отримання прибутку, в комерційних цілях, тобто це не що інше, як різновид підприємницької діяльності [6].

Погоджуючись з підходом провідних українських учених (В. Геєць, Н. Рудь, О. Мазура, В. Марцин та ін.) [7] під інноваційною діяльністю розуміємо комерційну діяльність, пов'язану з отриманням нового знання і реалізацією його іншим учасникам ринку. Інноваційне підприємництво слід трактувати як підприємницьку діяльність, засновану на комерціалізації затребуваних ринком нововведень, спрямовану на створення високотехнологічної продукції і надання

послуг, що дозволяють відійти від сировинного розвитку країни чи регіону. Необхідні компоненти інноваційної діяльності, що розкривають її зміст, схематично відображено на рис. 1. При цьому найчастіше основою інноваційної діяльності виступають відносини, що виникають у процесі отримання нових знань наукового змісту та високого рівня.

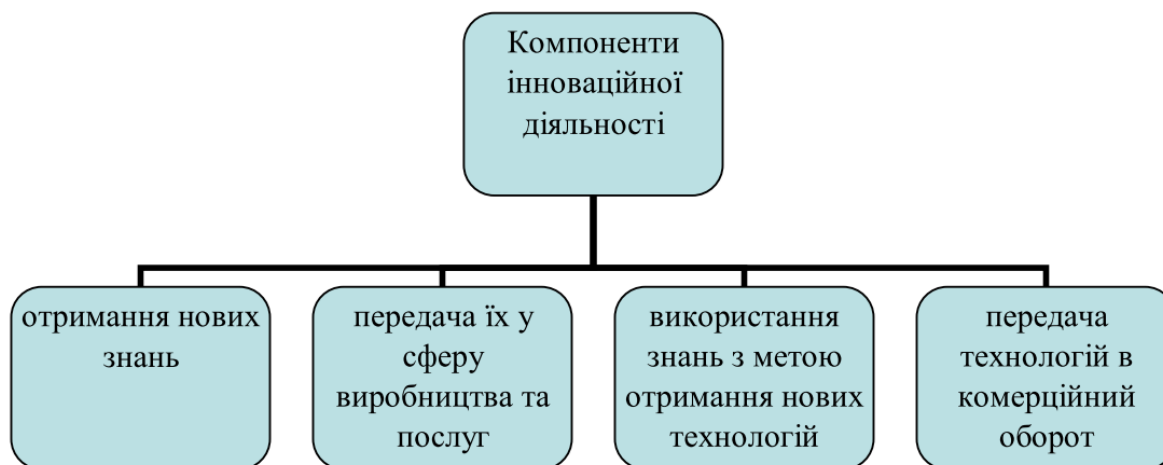

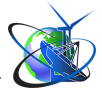
Рисунок 1. Змістовні компоненти інноваційної діяльності

(складено автором)

Отже, інноваційна діяльність в цілому передбачає виконання послідовних робіт від зародження інновації (ідеї) до її реалізації впродовж його життєвого циклу. Така складна система інноваційної діяльності потребує професійного супроводу на усіх стадіях зародження, впровадження та реалізації інноваційного продукту. Тому розвиток і необхідність включення так званих інноваційно-інтегрованих структур у підприємницьку діяльність в сучасних умовах не викликає сумнівів.

Висновки.

З метою підвищення інноваційної активності українських підприємств необхідно прискорити процес формування комплексної інноваційної інфраструктури країни. Пропонуємо два напрями розвитку інновацій. По-перше, розвиток інновацій всередині корпорацій шляхом реалізації концепції антрепренерства, що дозволяє залучити у дослідний процес інтелектуальний персонал корпорації. По-друге, вважаємо за доцільне розвивати венчурний бізнес як самостійне явище. При цьому слід використовувати базу створеної

в країні інноваційної інфраструктури, в тому числі технопарків, інноваційних бізнес-інкубаторів, інноваційних центрів, де можуть розміщуватися фірми, що спеціалізуються на нових перспективних дослідженнях і розробках.

Література:

1. Schumpeter, J.A., 1934 (2008), *The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest and the Business Cycle*, New Brunswick (U.S.A) and London (U.K.): Transaction Publishers.
2. Ludwig von Mises, 1957 (2007), *Theory and History: An Interpretation of Social and Economic Evolution*. Ludwig von Mises Institute (U.S.A.).
3. Hayek F. *Individualism and the Economic Order*, 1948. The university of Chicago.
4. Hisrich Robert D., Peters Michael P., 1998. *Entrepreneurship*. Irwin/McGraw-Hill.
5. Господарський кодекс України від 16.01.2003р. № 436-IV, зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15/print>.
6. Гріщенко А. В. Суть і основні поняття інноваційного розвитку підприємства: теоретичний аспект. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 20. С.181-188.
7. Рудь Н. Економіка та організація інноваційної діяльності: підручник / Н. Рудь, А. Гордійчук. Луцьк, 2019. 446 с.

References:

1. Schumpeter, J.A., 1934 (2008), *The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest and the Business Cycle*, New Brunswick (U.S.A) and London (U.K.): Transaction Publishers. [in English]
2. Ludwig von Mises, 1957 (2007), *Theory and History: An Interpretation of Social and Economic Evolution*. Ludwig von Mises Institute (U.S.A.) [in English]
3. Hayek F. *Individualism and the Economic Order*. 1948. The university of Chicago [in English]
4. Hisrich Robert D., Peters Michael P., 1998. *Entrepreneurship*. Irwin/McGraw-Hill. [in English]
5. Commercial Code of Ukraine, 16.01.2003p. № 436-IV, as amended. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15/print> [in Ukrainian]

6. Grishchenko A. V., 2024. The essence and basic concepts of innovative development of an enterprise: theoretical aspect. Investments: practice and experience.. № 20. С.181-188. [in Ukrainian]
7. Rud N. Economics and organization of innovative activity, 2019. Lutsk, 446 с. [in Ukrainian]

Abstract. *The article presents the author's interpretation of the modern concept of entrepreneurship in the context of an innovative model of the economy. This is a special style of conducting economic activity, which is based on creativity, innovation, initiative, risk, constant search for new opportunities, including innovations, in order to make a profit, as well as self-realization of the individual. This aspect, which is especially important, indicates the ability of an entrepreneur to self-realize, find his place in life by creating and effectively running his own business. Innovation in modern conditions is becoming a defining feature of entrepreneurship. Innovative entrepreneurship is proposed to be understood as entrepreneurial activity based on the commercialization of competitive innovations demanded by the market, aimed at creating high-tech products and providing services that allow moving away from the raw material development of the territory. The difference of this approach is the development of innovative services, including by creating special economic zones in regions, which allow reducing the raw material component and expanding the range of services.*

Keywords: *Entrepreneurship, Innovation, Innovative Activity, Technological Innovation, Venture Entrepreneurship.*

*Стаття підготовлена відповідно до наукової теми 0122U201101
«Соціально-економічні умови та інноваційні чинники забезпечення економічного
зростання національної економіки» кафедри менеджменту та економіки
ХНПУ імені Г.С.Сковороди та в рамках проведення однойменного
методологічного семінару для стейкхолдерів освітньої програми
«Економіка та управління»*

Стаття відправлена: 11.10.2025 р.

© Соляр В.В.